

padişahın ebrusu

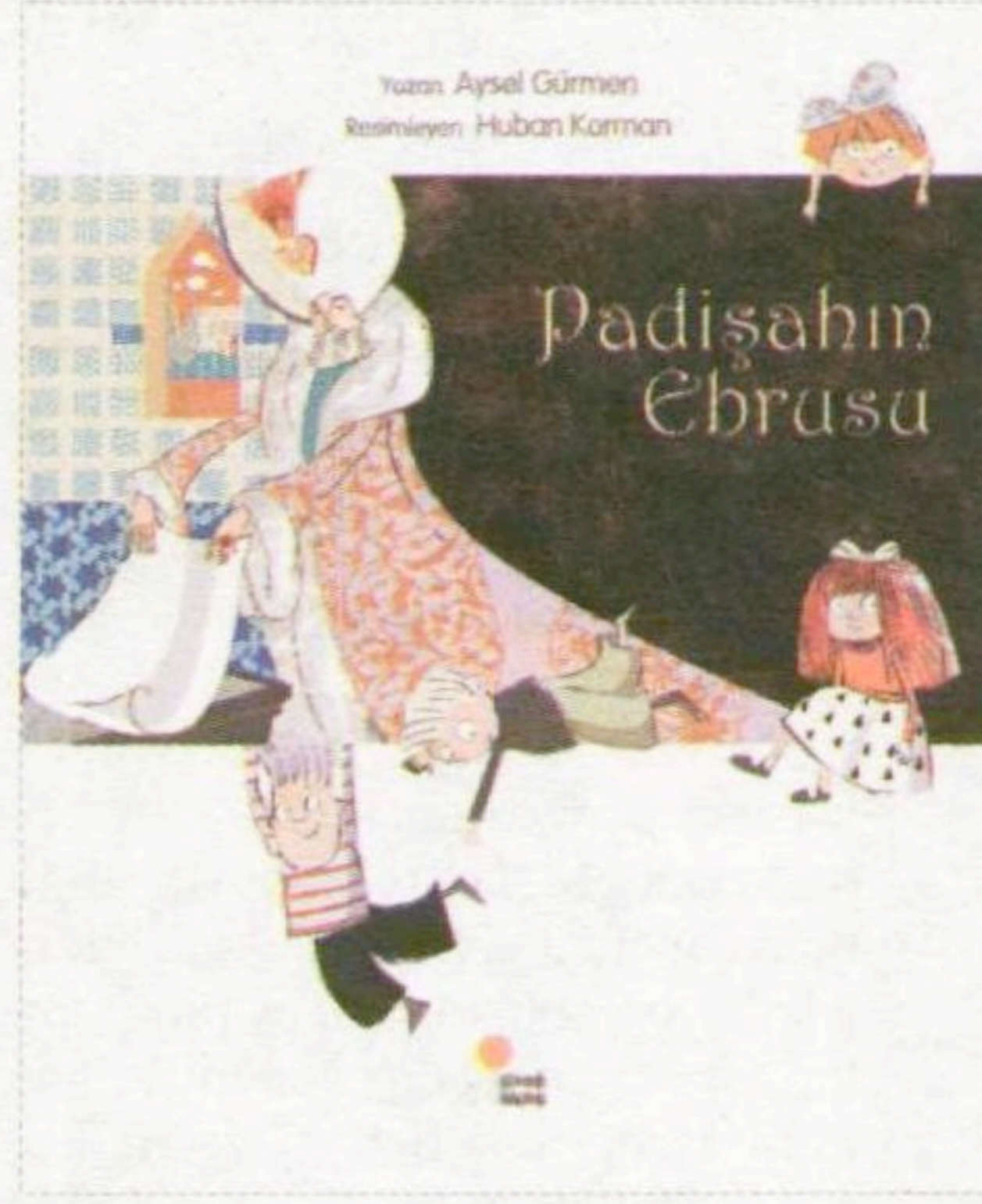
Geleneksel Türk sanatlarının en ilginçlerinden biridir ebru sanatı. Gerçekten de ebruyu yapılırken izlemek, yapılmış ebruları izlemek kadar heyecan verici. Âdeta gizemli dokunuşlarla ortaya çıkan desenler, ebrunun kendine has renkleri izleyenleri büyülüyor. Çocuk yazınınımızın en başarılı yazarlarından Aysel Gürmen, ebru sanatını çocuk dünyasına sokuyor Padişahın Ebrusu başlıklı kitabıyla. Başlıkta yer alan Padişah kavramından kitabın bir masal kitabı olduğu çağrıştırılsa da, aslında Padişahın Ebrusu ne tam bir masal ne de öykü kitabı. Belki de ikisi birden demek daha doğru olur. Çünkü başta yer alan asıl öyküyü içinde anlatılan bir masal kesintiye uğratar. Böylece asıl öykü ile çerçeve öykü yer değiştirir. Bu nedenle kitabın, asıl öyküde yer alan hiperaktif çocukların öyküsü mü, yoksa kitaba adını veren padişah masalı mı olduğu karışır.

Kitapta önce bir okul tanıtılır. Bu okuldaki çocuklar o kadar yaramaz, o kadar yerinde durmayan, atlayan zıplayan bir biçimde anlatılır ki, onlarla öğretmenleri bile başa çıkamaz. Biraz da abartılı çizgilerle tanıtılan Zıpızplar Okulu çocukları aslında tipik olarak günümüz çocuklarının simgeleşmiş bir halidir. Çünkü gerek görsel iletişim araçlarının gerekse internet ve tüketim kültürünün etkisiyle günümüz çocukları bir anlamda dizginlenemeyen, aşırı heyecanlı olan enerjik çocuklardır büyük ölçüde. Çocukların böyle olmalarının nedeni çocukların kötü oldukları anlamına gelmiyor elbette. Okul türü öğrenme çocukların gizli güçlerini ortaya çıkartmalarına olanak sağlayamayıp katılaştıkça; çocukların gerçekliğinden uzaklaşıp onları, doyuma ulaştırmadıkça eğitim ortamlarında elbette ortaya önemli sorunlar çıkacaktır. Çünkü gerçekten de yukarıda belirtildiği gibi günümüz çocukları internet ile büyüyor, görsel medyanın ve tüketim kültürünün etkileriyle zamanından önce olgunlaşıyor. Bir bakıma çocukluk değişiyor, kabuk değiştiriyor ya da Neil Postman'ın deyişiyle 'çocukluk yok oluyor'. Aysel Gürmen'in kitabını bu bağlamda değerlendirecek olursak son derece tutarlı ipuçları ortaya çıkmaktadır.

Günün birinde Zıpızplar Okulu'na gelen yaşlı bir adam okulun bahçesinde ebru yapmaya başlar. Her zaman olduğu gibi yine bahçe-

de koşuşturup atlayan, zıplayan çocukların dikkati yavaş yavaş bu adama çekilir. Yaşlı adamın kuruması için ağaç dallarına astığı ebrulardan etkilenen çocuklar o ana değin hiç olmadığı kadar sakin ve ilgiyle bu adamı izlemeye başlarlar. Daha sonra çocuklar da ebru yapmaya başlar ve önceki yaramaz özelliklerinden neredeyse hiç iz kalmaz. Müdire Hanım bu işi nasıl başardığını merak ettiğinde yaşlı adam, çevresine toplanan çocuklara ve öğretmenlere "Dertli Padişah" adlı masalı anlatmaya başlar. Masal bu ya, eski zamanlarda bir padişahın büyük bir derdi vardır. Çünkü ülkedeki bazı sahtekârlar, padişah adına sahte fermanlar yazarak halkı dolandırır. İş o derece rayından çıkar ki ülkede bu yüzden büyük huzursuzluklar baş gösterir. Ne yapsalar çözüm bulunamaz bir türlü. Dertli bir biçimde sarayın bahçesinde dolaşan padişah yıllar önce bir ebru ustası için yaptırdığı ve bu arada unutmuş olduğu küçük köşkü görür ve ustanın küçük şehzade ve eşiyle yaptığı ebruları izler. Kendini ebrunun gizemine ve çekiciliğine kaptıran padişah kendisi de bir ebru yapar. Yaptığı bu ebruyu o kadar beğenir ki aynısını bir kez daha yapmak ister. Ancak ustanın, karısının ve küçük şehzadenin söylediğine göre aynı ebruyu ikinci kez yapmak olanaksızdır. Aslında bu kural bütün sanat yapıtları için geçerlidir. Yani bir anlamda sanatın özgünlüğü, biricikliği ve benzersiz olma özelliği ile ilintili bir gerçeklik vurgulanır burada. Bu yönüyle Gürmen'in kitabı sanat yapıtının en temel özelliklerinden birini, biricikliğini çocuklara özümsetiyor. Anlatılan masalda da bu gerçek, padişahın derdinin çözümü oluyor zaten. Çünkü padişah bundan böyle fermanlarını kendi yaptığı ebrular üzerinde yayımlamaya başlar. Sahtekârlar padişahın ebrularını kopyalamaya çalışsalar da başarılı olamazlar. İş bununla da kalmaz, hırsızlar bile kopyalama sürecinde ebrunun büyümesine kendilerini o denli kaptırırlar ki sonunda bütün kötülüklerden uzaklaşıp düzenbazlığı bırakırlar.

Masal böyle biterken bu arada ebruya kendilerini iyice kaptıran çocuklar da hiperaktif tutumlarından uzaklaşıp, daha az yaramazlık yaparlar ve sohbet etmek, çimenlere uzanıp müzik dinlemek, birlikte şarkı söylemek gibi hiç yapmadıkları

şeyleri yapmaya başlarlar. Dahası artık dersleri bile daha dikkatli dinler olmuşlardır.

Aysel Gürmen'in kitabı elbet bir kurgu. Ancak içinde hem günümüz eğitim gerçekleri açısından eleştirel bakış açıları barındırıyor hem de eleştirilere karşı çözümler üretiyor. Ama bütün bunların ötesinde Padişahın Ebrusu çocuk okurlara dolaylı yoldan edebiyat-sanat eğitimi verdiği gibi çocukların kavram gelişimine de katkı sağlıyor. Çünkü kitabın içinde öncelikle yukarıda da değinildiği gibi çerçeve öykü-asıl öykü ilişkisi edebiyat ya da sanat dediğimiz oluşumun gerçek yaşamın bir yansıması olduğunu duyumsatmak üzerine kurgulanmış. Kitapta masalın temel iletisi olan yaratıcı ve sanatsal etkinlikte bulunmanın insanı kötülüklerden uzaklaştırdığı ve insanın kendisini keşfetmesine olanak sağladığı teması işleniyor. Böylece asıl öyküdeki çocuklar da içlerindeki gizli güçleri uyarıldıktan sonra gerçek kişiliklerini bulmaya başlarlar. Bireylerin içindeki potansiyel gücü ortaya çıkarmak, başka deyişle bireylerin farklı özelliklerini uyararak, çağdaş eğitimin de temel ilkelere biridir. Bu yönüyle kitap baktırarak değil yaptırarak öğrenmeyi koşulluyor. Ancak bütün bunların ötesinde edebiyatın ve sanatın bizim dışımızda değil içimizde olduğu, bu yapıtların, aslında onları anladığımız zaman bizim malımız oluverdiği gerçeğiyle de bizi yüz yüze bırakıyor. Bu bakımdan kitabın edebiyat-sanat eğitimi boyutunu görmezden gelmek olanaksızdır. Çünkü sanatın etkileme gücünün kaynağı, sanatın nasıl oluştuğu, çarpıcı ve uygulamalı bir biçimde tarif ediliyor Gürmen'in kitabında.

Kitapta geleneksel Türk sanatla-

rından ebru sanatına dikkat çekilirken çocuklarda estetik duyarlılığın gelişmesi de bir başkayandan ele alınıyor. Aynı ebrunun bir daha yapılamaması gerçeği içerikte söylendiği kadar kitabın kendi biçiminde de ele alınmış. Kitabın ön ve arka iç kapaklarında muhteşem bir sanat eseri sayılabilecek, birbirinin aynısı iki ebru deseni yer alıyor. Mavi mermer zemin üzerinde mavi yapraklı kırmızı bir lale figürüdür bu. Ön ve arka iç kapaklarda yer alan bu lale figürlerini günümüz bilgisayar baskısı olanaklarıyla kop-

yalayıp basmak hiç de zor değil. Ancak dikkatli bir incelemeyle bu iki desenin birbirinin aynısı olmadığı hemen anlaşılıyor. Bu yönüyle kitabın görsel öğeleri de bakmak ile görmek arasındaki farkı vurguluyor. Tam da bu noktada kitap, özellikle 1-5. sınıf Türkçe ve Hayat Bilgisi, Resim-İş gibi dersler için önemli bir kaynak olarak görülmeli. Çünkü bilindiği gibi, bütün sanat yapıtları ayrıntıdan oluşan birer 'bütünlük'. Yani sanat yapıtının kendisi birbiriyle uyumlu parçacıklardan oluşan bir bütün. Sanat yapıtlarının konu edildiği derslerde, bu yapıtlar üzerine bilgi vermek yerine bunların ayrıntılarını konuşmak ve bunları yaratıcı birer uyarıcı olarak kullanmak, öğrencilerin içlerindeki gizli güçlerin de ortaya çıkmasını sağlayacak önemli bir etmen olacaktır. Bu yönüyle kitabın kendi içindeki biçim-içerik örtüşmesinden de söz edilebileceğinden Aysel Gürmen'in kitabının sanatsal niteliğinin vurgulanması gerekiyor.

Padişahın Ebrusu, okulöncesi çocukları olduğu kadar okula yeni başlayan çocukları da kucaklayacak canlılık, yaratıcılık, düş gücünü devindirme ve resim yapmaya özendirme gibi etkileri de içinde barındırıyor. Çünkü geleneksel bir sanat dalının ilginç bir sunumu sergilenirken bir yandan da masalın gerçek dünyamızdaki yeri ve izleri yansıtabiliyor. Zaten çocuklar tarafından ilgiyle izlenen masal türü ayrı bir uyarıcı olarak kitapta yer alırken, bir yandan da masalın içerdiği temel iletinin yaşamın gerçekleriyle ters düşmediği gerçeği çarpıcı biçimde gözler önüne seriliyor. Bu bakımdan kitap yalnızca çocukları değil, bütün yetişkinleri ve özellikle Türkçe-Edebiyat, Resim-İş, Müzik ve Drama gi-